

Pražák, A.: Politika a revoluce. Paměti. Miloš Zelenka – Stanislav Kokoška (editoři). Praha 2004. 254 s.

Poprvé se do rukou české veřejnosti dostává text pamětí Alberta Pražáka (1880 – 1956), významného literárního vědce, kulturního činitele a v květnu 1945 předsedy České národní rady. Text pamětí vznikl na přelomu let 1948 a 1949 ve třech vyhotoveních pro tři Pražákovy děti. Jelikož nebyl určen pro veřejné publikování, nestal se součástí Pražákovy písemné pozůstalosti uložené v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze. Záměr vydat tyto paměti se objevil již v roce 1989, ale skončil neúspěšně. A proto se tak děje poprvé až nyní.

Kniha neobsahuje jen kritickou edici textu samotného, získaného od Pražákovy dcery Hany, ale také dvě doprovodné studie, přetisk některých dokumentů z května 1945 a fotografickou přílohu. První z obou doprovodných studií *Literární historik Albert Pražák (Paměti jako poetika povinnosti a deziluze)* je prací dvou slavistů – dílem prof. Miloše Zelenky a dílem prof. Iva Pospíšila. Miloš Zelenka se soustředil na literárněhistorický význam profesora Pražáka a jeho tvůrčí vývoj. Hned v úvodu si posteskl, že postava a odkaz tohoto badatele nestojí v popředí zájmu dnešní historiografie (a to jak české, tak slovenské), chybí syntetizující studie. Celkově nám schází souborné zachycení vývoje české literární vědy jako celku. Jedná se zde, alespoň dle mého mínění, o jistou pravidelnost týkající se všech významných vědců spojených především s tzv. první republikou, jejichž jméno nebylo v období 1948–1989 přijímáno, a proto upadli tak trochu do zapomnění a dnes je musíme znovu objevovat. Politizující intelektuál Albert Pražák k nim bez pochyby patří. Druhá část první studie je zasvěcena stylu a naraci pamětí, avšak je pojata šfe. I. Pospíšil vysvětluje a rozvádí některé pasáže, které jsou v pamětech zachyceny jen v náznacích, například Pražákovův vztah k Slovensku.

Druhá studie, napsaná historikem Stanislavem Kokoškou, *Šedm dní na vrcholu moci aneb Poznámky na okraj pamětí Alberta Pražáka* doplňuje výklad událostí pražského povstání z května 1945, jimž spolu s událostmi druhé světové války věnoval A. Pražák většinu svých pamětí. Kokoškova studie je cenná především tím, že reaguje na paměti jako na subjektivní vzpomínání a poukazuje na místa, z nichž je tato autorská subjektivita patrná. Na memoáry i na Kokoškovu studii navazuje otištěných deseti dokumentů vztahujících se k pražskému povstání (resp. k A. Pražákovi v tomto období). Kromě zápisů z jednání České národní rady zde najdeme i provolání československé vlády z 11. května 1945, projev prezidenta E. Beneše či vzpomínkovou stať A. Pražáka o E. Benešovi nebo úryvek z pamětí J. Smrkovského věnovaný osobnosti A. Pražáka.

A. Pražák své paměti koncipoval, jak již sám název napovídá, jako vzpomínku na své zapojení do politiky (spíše setkávání s ní, neboť, jak sám říká, byl *apolitický*) a pražského povstání (tehdy chápaného jako revoluce). Svůj výklad začíná obdobím dospívání a prvním vnímáním politiky. Pokračuje posledními léty Rakouska-Uherska, první světovou válkou a obdobím tzv. první republiky. Zde objasňuje svůj čechoslovakismus, zejména na pozadí událostí na Slovensku, kde v letech 1918–1933 působil na Komenského univerzitě v Bratislavě (mj. i jako její rektor). Jak již bylo zmíněno, většina pamětí se týká období protektorátu a pražského povstání. Vůbec se nezmiňuje o své vědecké práci. To však doplňuje Zelenkova studie, v níž zájemci najdou i dostatek odkazů na další literaturu.

Jako každé paměti nesou i memoáry Pražákovy punc subjektivity a autorského zkrelení. Nejedná se však jen o intimní zpověď, ale také – slovy I. Pospíšila – o *svého druhu kronikový záznam určitého výseku dějin* cennější o to, že nebyl původně určen k publikaci. Svůj pohled na československé dějiny vyjádřil A. Pražák již dříve ve svých odborných a publicistických pracích (srov. např. *Náš odboj proti Němcům*, Praha 1946, a *Národ se bránil. Obrany národa a jazyka českého*, Praha 1945). Předkládané paměti tento Pražákovův pohled doplňují a rozvádějí.

Text paměti doplněný o doprovodné studie, dokumenty a fotografie vytváří zajímavý celek, přinášející cenné informace o jedné z klíčových osobností naší literární vědy a novodobých dějin, do jejichž běhu A. Pražák významně zasáhl.

Josef Šaur

Hrst polských pohledů na literaturu, kulturu a společnost

Obraz świata w kulturze i literaturze europejskiej. Tom II, Część 2. Prace interdyscyplinarne. Pod redakcją Lucyny Rożek. Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Częstochowa 2001.

Kultura tworzona w dialogu cywilizacji Europy. Pod redakcją Lucyny Rożek i Szczepana Jabłońskiego. Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Częstochowa 2003.

Wędrować, pielgrzymować, być turystą. Podróż w dyskursach kultury. Studia pod redakcją Piotra Kowalskiego. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2003.

Kowalski, P.: Popkultura i humaniści. Daleki of kompletności remanent spraw, poglądów i mistyfikacji. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2004.

Rozsáhlé, přímo kapitální sborníky i individuální studie mají jedno společné: definitivně, jak je v současném Polsku zvykem, rozevírají úzké rámce literárního textu vstříc jiným strukturám. První dva sborníky mají zřetelně evropskou orientaci a byly také z evropských fondů finančně podpořeny.

Sborník *Obraz świata w kulturze i literaturze europejskiej* (2001) rozevírá literaturu směrem k jiným druhům umění, k náboženství, filozofii, jak je ostatně proklamováno v podtitulu; jde tedy o práce v podstatě interdisciplinární, přičemž jejich autoři jsou však školením většinou literární vědci. Do svazku přispěli kromě Poláků Rusové, jedna Němka a jeden Čech z Moravy (František Všeticka). Religiózní tematický záběr sborníku demonstruje orientace na problémy svatyně, chrámu a obecně sakrality. V. A. Pozdějev studuje sémiotiku chrámu v ruském folklóru, Pavel Lysakov ukazuje na běsy v chrámu na základě Sologubova *Malého běsa*, V. G. Bělous analyzuje koncepci chrámové tvorby v 11. století z pera Andreje Bělého, Teresa Janina Czekaj rozebírá hudbu ve středověké svatyni, Teresa Maria Wójcik píše o funkci synagogy v procesu přežívání židovského národa, Magdalena Gawrońska chápe svatyni jako metaforu lidského údělu, Anna Czapnik si představuje gotickou katedrálu jako středověký mýtus. Z dalších studií upozorňujeme na práci I. S. Skoropanovové o symbolice kříže v ruské poezii 20. století; Jelena Tyryškinová píše o prostoro-veném modelování světa v ruské literární avantgardě, Vladimír Sarišvili studuje arménské svatyně, Oleg Perov analyzuje Tolstého Otce Sergije a náš František Všeticka ukazuje v Komedii o sv. Barboře na obraz věže. Studie jsou psány rusky, polsky, německy a česky